

رویکردهای نوین در مدیریت ورزشی

دوره ۱، شماره ۳، زمستان ۱۳۹۲

ص ص: ۶۵-۷۴

تحلیل محتوای پایان نامه‌ها و رساله‌های رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور بر اساس روش‌شناسی تحقیق

۱. حمید قاسمی*

۱. استادیار گروه تربیت بدنی، دانشگاه پیام نور، ایران

(تاریخ دریافت: ۱۳۹۳/۰۹/۰۶، تاریخ تصویب: ۱۳۹۴/۰۱/۱۹)

چکیده

هدف پژوهش حاضر، تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد و رساله‌های دکتری رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور براساس روش‌شناسی تحقیق بود. جامعه آماری تحقیق، شامل پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تربیت بدنی دانشگاه پیام نور از ابتدا تا پایان تابستان ۱۳۹۲ بود که تمام آنها به‌عنوان نمونه آماری انتخاب شدند ($N=341$). ابزار تحقیق برگه کدگذاری با ضریب توافق مناسب بین کدگذاران (پی اسکات ۰/۹۲) بود. نتایج نشان داد که بیشتر روش تحقیق‌ها از نظر راهبرد توصیفی (۷۶/۲ درصد)، از نظر اجرا پیمایشی (۴۴/۳) و از نظر هدف کاربردی (۱۰۰ درصد) بوده است. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده (۳۰/۵ درصد) و کل‌شمار (۱۸/۲ درصد) بیشترین بودند. ابزار پرسشنامه (۵۹/۲ درصد) و آزمون (۳۱/۷ درصد) بیشترین استفاده را در پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تربیت بدنی دانشگاه پیام نور دارند. وضعیت ابزار مورد استفاده نیز در وهله اول بیشتر استاندارد (۶۳/۳ درصد) و در وهله دوم محقق‌ساخته (۳۲/۳ درصد) است. روایی صوری (۱۹/۴ درصد)، بیشترین استفاده را در انواع روایی داشته است. برای محاسبه پایایی نیز بیشتر از آلفای کرونباخ استفاده شده است. علاوه بر این، مقیاس لیکرت در بین مقیاس‌های اندازه‌گیری، بیشترین استفاده را داشته است.

واژه‌های کلیدی

پایان‌نامه، تحلیل محتوا، تربیت بدنی، رساله، روش‌شناسی تحقیق.

مقدمه

در دهه‌های اخیر علوم ورزشی توسعه و پیشرفت گسترده‌ای داشته است. دانشمندان و پژوهشگران علوم ورزشی در گرایش‌های مختلف، پژوهش‌های زیادی را در حوزه‌های مختلف تربیت بدنی و علوم ورزشی انجام می‌دهند و یافته‌های پژوهش‌های خود را در نشریات علمی-پژوهشی و کنفرانس‌های منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی عرضه می‌کنند (۴). همچنین، حجم زیادی از پژوهش‌های دانشگاهی در قالب پایان‌نامه ارائه می‌شود و بسیاری از مقاله‌های علمی برگرفته از همین پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها هستند (۵). به دلیل تهیه مقاله پژوهشی از پایان‌نامه‌ها، استفاده از انواع منابع اطلاعاتی در نگارش پایان‌نامه‌ها، شناخت افراد متخصص یاری‌دهنده به محققان، میزان رعایت استانداردها در تدوین آنها، بررسی نقش پایان‌نامه‌ها در پژوهش‌های مراکز آموزشی و پژوهشی و نیز تحلیل موضوعی آنها، این منبع اطلاعاتی حائز اهمیت است؛ استفاده از نتایج آنها می‌تواند راهگشای بسیاری از مسائل پژوهشی باشد. نبود پایگاه اطلاعاتی جامع پایان‌نامه‌ها، از مشکلاتی است که باید مورد توجه قرار گیرد. از این رو پایان‌نامه‌های ورزشی به‌خصوص گرایش مدیریت ورزشی نیز از این امر مستثنا نیستند (۱۰).

در زمینه تحلیل محتوای پژوهش‌های تربیت بدنی، مطالعات مختلفی انجام گرفته است که بر بخش‌های مختلف تأکید داشته‌اند. به‌طور مثال، در بخش تحلیل حوزه مطالعاتی و مؤلفه ورزش، عسگری و همکاران (۱۳۹۰) با تحلیل محتوای مقالات مدیریت ورزشی نشریه پژوهش در علوم ورزشی گزارش کردند که حوزه رفتار سازمانی با ۳۹/۴ درصد مقالات بیشترین و اوقات فراغت و گردشگری با ۱/۹ درصد کمترین مقالات را داشته‌اند (۳). همچنین، قاسمی و همکاران (۱۳۸۹) در

بررسی محتوای مقالات مدیریت ورزشی نشریات المپیک، پژوهش در علوم ورزشی، حرکت و علوم حرکتی و ورزشی نشان دادند که مؤلفه‌های ورزش دانشگاهی، ورزش حرفه‌ای، ورزش همگانی، ورزش بانوان، مدیریت اماکن، پزشکی ورزشی، ورزش بین‌المللی، توریسم ورزشی و سایر به‌ترتیب ۲۷/۱، ۱۷، ۹، ۸/۵، ۱۸/۱، ۰/۵، ۲/۷، ۳/۸ و ۱۳/۳ درصد از مقالات این نشریه را تشکیل دادند (۶). پیتس و پدرس^۱ (۲۰۰۵) نیز با تحلیل محتوای مقالات مجله بین‌المللی مدیریت ورزشی^۲ نشان دادند که حوزه مدیریت و مهارت‌های سازمانی در ورزش، بازاریابی ورزش، تجارت ورزشی، مدیریت آموزش ورزش و اقتصاد در ورزش^۳ بیشترین تعداد مقالات را به خود اختصاص داده بودند (۸). علاوه‌براین، شیلبری^۴ (۲۰۱۱) در مقاله‌ای با عنوان «تجزیه و تحلیل کتاب‌سنجی چهار مجله مدیریت ورزشی» دریافت که ارزیابی و رتبه‌بندی مجلات داوری به مسئله مهمی برای دانشگاه‌ها، مؤسسات و همچنین برای مدیریت ورزشی به‌عنوان یک رشته تحصیلی تبدیل شده است. در این مقاله مستدل است که کمبود سیستم رتبه‌بندی در مدیریت ورزشی، در مقابل بهترین منافع توسعه در این زمینه قرار گرفته است (۹).

علاوه‌بر این، تحلیل محتوای پژوهش‌های تربیت بدنی تنها به بخش حوزه مطالعاتی و مؤلفه ورزش محدود نمی‌شود و به سایر حوزه‌ها از جمله روش‌شناسی تحقیق، تحلیل استنادی و ... نیز بسط داده شده است. با این حال، یکی از بخش‌هایی که نیاز به بررسی و مطالعه بیشتر است، تحلیل روش‌شناسی در پژوهش‌های تربیت بدنی

1 . Pitts and Pedersen

2 . Journal of Sport Management

3 . Finance in Sport

4 . Shilbury

است. در زمینه بررسی روش‌شناسی تحقیق چندین تحقیق انجام گرفته است؛ به‌طوری‌که عسگری و همکاران (۱۳۹۳) در تحلیل محتوای نشریه پژوهش در علوم ورزشی گزارش کردند که از مجموع ۱۵۲ مقاله پژوهشی، ۱۴۸ مقاله به روش کمی، ۳ مقاله به روش کیفی و یک مقاله به‌صورت ترکیبی انجام گرفته است. علاوه بر این، روش تحقیق پیمایشی با ۴۶/۱ درصد بیشترین و روش‌های تحقیق تجربی و شبه‌تجربی که بیشتر در مقالات فیزیولوژی ورزش به چشم می‌خورند با ۰/۷ درصد کمترین روش‌های مورد استفاده در مقالات مدیریت ورزشی‌اند (۴). از مجموع مقالاتی که از پرسشنامه استفاده کرده‌اند (۱۴۱ مقاله)، ۶۰ مقاله تنها از پرسشنامه استاندارد، ۷۷ مقاله تنها از پرسشنامه محقق‌ساخته و ۴ مقاله از پرسشنامه استاندارد و یک پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده کرده‌اند. همچنین از مجموع ۸۱ مقاله‌ای که حداقل از یک پرسشنامه محقق‌ساخته استفاده کرده‌اند، ۷۳ مقاله تنها از روایی صوری و محتوایی، ۳ مقاله تنها از تحلیل عاملی اکتشافی یا تأییدی و ۵ مقاله از ترکیب هر دو اینها استفاده کرده‌اند. همچنین، فتحی‌نژاد (۱۳۹۱) در نتایج پایان‌نامه خود نشان داد که ۸۵ درصد پایان‌نامه‌های مورد بررسی از لحاظ راهبرد توصیفی و ۱۱ درصد ترکیبی بوده‌اند. ۳ درصد مربوط به مطالعات کیفی و ۱ درصد مربوط به مطالعات آزمایشی است. مطالعات همبستگی از خرده‌مقیاس‌های مطالعات توصیفی با فراوانی ۶۰ مورد از ۶۵۷ مورد بیشترین میزان را به خود اختصاص داده‌اند و تحلیل گفتمان در نمونه مورد مطالعه تنها یک مورد یافت شد. همچنین، مطالعات کاربردی با ۴۳/۴ درصد دارای بیشترین فراوانی و مطالعات بنیادی با ۲۱/۹ درصد دارای کمترین میزان فراوانی بودند. روش نمونه‌گیری تصادفی بیشترین مقدار را با ۵۵/۹ درصد به خود اختصاص داده است و در بین ابزار اندازه‌گیری داده‌ها

که در این پژوهش مدنظر محقق بود، پرسشنامه با ۷۲/۲ درصد با اختلاف زیاد بیشترین میزان را به خود اختصاص داده است (۵).

سیدین و باب‌الحوائجی (۱۳۸۷) در تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای تهران شمال گزارش کرد که ۷۲/۴ درصد از مقالات از روش‌های پیمایشی استفاده کرده‌اند. روش‌های توصیفی شامل روش توصیفی و توصیفی تحلیلی به فراوانی ۴/۳ درصد در پایان‌نامه‌ها به‌کار رفته است و روش کتابخانه‌ای با ۱۱/۱ درصد، روش تحلیل محتوا با ۴/۲ درصد، روش تحلیل استنادی با ۳/۵ درصد و روش طراحی سیستم با ۴/۵ درصد نیز استفاده شده‌اند. همچنین در این تحقیق گزارش شده است که استفاده از پرسشنامه بیشترین استفاده را در پایان‌نامه‌ها داشته است، اما تعداد آن تا سال ۱۳۸۳ افزایش تدریجی داشته و بعد سال ۱۳۸۳ به‌تدریج روند نزولی به خود گرفته است و ابزار سیاهه واری در طول سال‌ها روند افزایشی در استفاده در پایان‌نامه‌ها داشته است. علاوه بر این، روش نمونه‌گیری تصادفی ساده بیشترین استفاده را داشته است. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده و روش نمونه‌گیری خوشه‌ای با افزایش سال، افزایش پیدا می‌کند، ولی روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با افزایش سال، افزایش پیدا کرده و تا سال ۱۳۸۴ دارای بیشترین میزان بوده، ولی نهایتاً بعد از آن تعدادش کاهش می‌یابد (۱). همچنین، مهرام و توانایی شاهرودی (۱۳۸۸) در تحلیل محتوای مجلات علمی- پژوهشی روان‌شناختی ایران: موضوع و روش‌های پژوهش نشان داد که روش‌های همبستگی و علی مقایسه‌ای بیشترین استفاده را در مقالات داشته‌اند، درحالی‌که هیچ مطالعه‌ای از روش‌های قوم‌نگاری، تحلیل محتوای کیفی و مطالعه موردی استفاده نکرده است (۷).

همان گونه که در پیشینه تحقیق مشاهده شد، مطالعات مختلفی به تحلیل محتوای بخش های مختلف مقالات و پایان نامه ها از جمله روش شناسی آنها پرداخته اند. با این حال، دسته بندی های مربوط به روش شناسی این تحقیقات بسیار متفاوت است و در برخی بخش ها به خصوص بررسی روایی، پایایی و مقیاس ابزار ناقص هستند. به همین سبب در مطالعه حاضر، روش شناسی تحقیق پایان نامه های کارشناسی ارشد و رساله های دکتری رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور بررسی می شود.

روش تحقیق

روش تحقیق از نظر راهبرد توصیفی، از نظر مسیر اجرا تحلیل محتوا و از نظر هدف کاربردی است. جامعه آماری تحقیق، تمامی پایان نامه ها و رساله های چاپ شده رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور از ابتدا تا پایان تابستان ۱۳۹۲ بود که تمام آنها به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند ($N=341$). از این تعداد شش مورد مربوط به رساله های دکتری و ۳۳۵ مورد پایان نامه کارشناسی ارشد بود که در واحدهای مرکز تهران (۲۸۸ مورد)، مرکز شهر ری (۴۵ مورد)، مرکز تحصیلات تکمیلی (۴ مورد) و مرکز جنوب تهران (۴ مورد) انجام گرفته اند. کلیه داده ها به صورت کتابخانه ای و از طریق نسخه های الکترونیکی و چاپی جمع آوری شدند. ابزار مورد استفاده در تحقیق شامل یک برگه کدگذاری شده شامل ۱۱ سؤال در زمینه روش تحقیق از نظر اجرا، از نظر راهبرد و از نظر هدف، روش نمونه گیری، نوع ابزار، وضعیت ابزار، وضعیت روایی، وضعیت پایایی و مقیاس ابزار بود. برای اطمینان از صحت اطلاعات ثبت شده و جلوگیری از تعصبات و نظرهای

شخصی از سه کدگذار برای تعیین ضریب توافق بین کدگذاران استفاده شد. به این منظور در مطالعه ای مقدماتی، ۳۰ پایان نامه کارشناسی ارشد به صورت تصادفی توسط سه کدگذار مجرب بررسی شد و با استفاده از آزمون اسکات، ضریب توافق بین کدگذاران ($0/92$) به دست آمد. با توجه به اینکه ضریب توافق بین کدگذاران بالاتر از ۷۰ درصد بود، پس هریک از آن کدگذار می تواند تمام نمونه های مورد مطالعه تحقیق را کدگذاری کند. به همین دلیل یکی از کدگذاران مسئولیت کدگذاری تمام اسناد پژوهشی مربوطه را بر عهده گرفت. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آمار توصیفی (جداول فراوانی، درصد فراوانی) و استنباطی (آزمون اسکات و خی دو) استفاده شد. همچنین، نرم افزار SPSS18 در سطح معناداری $P \leq 0/05$ برای تجزیه و تحلیل داده ها استفاده شد.

نتایج و یافته های تحقیق

یافته های جدول ۱ نشان می دهد که پایان نامه های کارشناسی ارشد و رساله های دکتری رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور از روش های تحقیق مختلفی استفاده کرده اند؛ به طوری که بیشتر روش تحقیق پایان نامه ها و رساله ها از نظر راهبرد توصیفی ($76/2$ درصد)، از نظر اجرا پیمایشی ($44/3$) و از نظر هدف کاربردی (100 درصد) بوده است. از دیگر یافته های مهم می توان به این مسئله اشاره کرد که هیچ پایان نامه ای از نظر راهبرد از روش تحقیق کیفی (منحصراً و نه به صورت ترکیبی)، از نظر اجرا از دو روش تحقیق تاریخی و مصاحبه عمیق و همچنین از نظر هدف از روش تحقیق بنیادی و توسعه ای استفاده نکرده است.

جدول ۱. توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور براساس روش تحقیق

روش تحقیق	فراوانی	درصد فراوانی
آزمایشی	۷۸	۲۲/۹
توصیفی	۲۶۰	۷۶/۲
کیفی	۰	۰
ترکیبی	۳	۰/۹
آزمایشی کامل	۲	۰/۶
نیمه‌آزمایشی	۷۵	۲۲
شبه‌آزمایشی	۲	۰/۶
علی مقایسه‌ای	۲۴	۷
پیمایشی	۱۵۱	۴۴/۳
همبستگی	۷۰	۲۰/۵
تحلیل محتوا	۵	۱/۵
سلسله مراتبی	۱	۰/۳
راهبردی	۶	۱/۸
مشاهده‌ای	۱	۰/۳
ترکیبی	۴	۱/۲
کاربردی	۳۴۱	۱۰۰
بنیادی	۰	۰
توسعه‌ای	۰	۰

از نظر راهبرد

از نظر اجرا

از نظر هدف

جدول ۲. توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور براساس روش نمونه‌گیری

روش نمونه‌گیری	فراوانی	درصد فراوانی
تصادفی ساده	۱۰۴	۳۰/۵
تصادفی نظام‌مند	۳	۰/۹
تصادفی طبقه‌ای	۲۵	۷/۳
تصادفی خوشه‌ای	۴۱	۱۲
غیرتصادفی هدفمند	۲۴	۷
غیرتصادفی دردسترس	۲۳	۶/۷
ترکیبی غیرتصادفی	۸	۲/۳
کل شمار	۶۲	۱۸/۲
داوطلبانه	۱۳	۳/۸
ترکیبی	۱۱	۳/۲
نامشخص	۲۷	۷/۹

جدول ۲ توزیع فراوانی روش نمونه‌گیری پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها را نشان می‌دهد و حاکی از آن است که روش‌های نمونه‌گیری تصادفی ساده (۳۰/۵ درصد) و کل شمار (۱۸/۲ درصد) بیشترین روش نمونه‌گیری مورد استفاده بودند. در مجموع نیز روش‌های تصادفی (به‌جز تصادفی

نظام‌مند) نسبت به روش‌های غیرتصادفی بیشتر استفاده شده‌اند. از دیگر نکات شایان ذکر این است که در هیچ‌کدام از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مورد بررسی، از روش نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده نشده است.

جدول ۳. توزیع فراوانی پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور براساس ابزار مورد استفاده و

وضعیت آنها

ابزار و وضعیت آن	فراوانی	درصد فراوانی
نوع ابزار	پرسشنامه	۲۰۲
	آزمون	۱۰۸
	چک لیست	۷
	برگه کدگذاری	۳
	مشاهده	۱
	ترکیبی	۲۰
وضعیت ابزار	محقق ساخته	۱۱۰
	استاندارد	۲۱۶
	ساخت محقق دیگر	۴
	بازسازی دیگر ابزار	۳
	نامشخص	۳
	ترکیبی	۵
وضعیت روایی ابزار	صوری	۶۶
	محتوایی	۲۶
	سازه	۱
	صوری و محتوایی	۲۶
	کامل	۲۳
	روایی در سایر مطالعات	۳
وضعیت پایایی ابزار	بدون اشاره	۱۹۶
	بازآزمایی	۶
	دو نیم کردن	۱
	دو فرم موازی	۱
	آلفای کرونباخ	۱۴۴
	عینیت	۲
مقیاس ابزار	بدون اشاره	۱۸۶
	ترکیبی	۱
	ترستون	۱
	لیکرت	۱۸۵
	گاتمن	۲
	ازگود	۳
	برگه کدگذاری	۱
	گزارش در چک لیست	۱۲۵
	بدون اشاره	۱۰
	ترکیبی	۱۴

استاندارد (۶۳/۳ درصد) و در وهله دوم محقق ساخته (۳۲/۳ درصد) است. با اینکه بیشتر پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها به وضعیت روایی ابزار اشاره نکرده‌اند (۵۷/۵ درصد)، روایی صوری (۱۹/۴ درصد)، بیشترین روایی بوده که در آنها

همان‌گونه که جدول ۳ نشان می‌دهد، ابزار پرسشنامه (۵۹/۲ درصد) و آزمون (۳۱/۷ درصد) بیشترین استفاده را در پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تربیت بدنی دانشگاه پیام نور دارند. وضعیت ابزار مورد استفاده نیز در وهله اول بیشتر

استفاده شده است. اگرچه در مورد پایایی نیز بیشتر پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها به وضعیت پایایی ابزار اشاره نکرده‌اند، سایر پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها برای بررسی پایایی، لیکرت در بین مقیاس‌های ابزار اندازه‌گیری در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها، بیشترین استفاده را داشته است.

جدول ۴. نتایج آزمون خی دو در مورد تفاوت بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس روش‌شناسی

سطح معناداری	درجه آزادی	خی دو	
۰/۰۰۱	۲	۳۰۷/۳۲۶	تفاوت بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس روش تحقیق از نظر راهبرد
۰/۰۰۱	۱۰	۷۵۵/۴۱۹	تفاوت بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس روش تحقیق از نظر اجرا
۰/۰۰۱	۱۰	۲۷۷/۱۶۱	تفاوت بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس روش نمونه‌گیری
۰/۰۰۱	۵	۵۹۰/۲۶۷	تفاوت بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس نوع ابزار
۰/۰۰۱	۵	۶۹۳/۸۶۸	تفاوت بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس وضعیت ابزار
۰/۰۰۱	۶	۵۷۵/۸۳۵	تفاوت بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس وضعیت روایی ابزار
۰/۰۰۱	۶	۷۹۵/۷۳۰	تفاوت بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس وضعیت پایایی ابزار
۰/۰۰۱	۷	۸۳۵/۷۹۷	تفاوت بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس مقیاس ابزار

کنیم، دو روش توصیفی و آزمایشی در دسته کمی قرار می‌گیرند، چون با اعداد سروکار دارند. در مقابل در روش کیفی از اعداد استفاده نمی‌شود و از نمادهای غیر عددی بهره می‌گیرد. روش‌های کمی از جمله روش توصیفی با توجه به اینکه با اعداد مشخص می‌شوند، بیشتر مورد اقبال محققان قرار می‌گیرند. این موضوع در تحقیقات عسگری و همکاران (۱۳۹۰) و فتحی‌نژاد (۱۳۹۱) نیز تأیید شده است (۵، ۳). با این حال در مطالعه سیدین و باب‌الحوائجی (۱۳۸۷) از دسته‌بندی دیگری استفاده شده و روش توصیفی را با روش پیمایشی در یک سطح قرار داده و مقایسه کرده است (۱). این در حالی است که روش پیمایشی خود زیرمجموعه‌ای از روش توصیفی است. با توجه به اینکه تحقیقات توصیفی و در کل کمی با اعداد سروکار دارند، قابلیت اعتماد کمتر و در مقابل تعمیم‌پذیری بیشتری دارند (۲). به دلیل همین اعتبار کمتر، بسیاری از تحقیقات برای افزایش اعتبار خود سعی بر استفاده از روش‌های کیفی دارند. این در حالی است که تحقیق حاضر نشان می‌دهد که هیچ پایان‌نامه‌ای منحصراً از روش کیفی استفاده نکرده و تنها ۰/۹ از پایان‌نامه‌ها به صورت ترکیبی بوده‌اند که آن هم ممکن است مربوط به

جدول ۴ نشان می‌دهد که بین تعداد پایان‌نامه‌ها و رساله‌های انجام گرفته براساس روش تحقیق از نظر اجرا، از نظر راهبرد و از نظر هدف، روش نمونه‌گیری، نوع ابزار، وضعیت ابزار، وضعیت روایی، وضعیت پایایی و مقیاس ابزار تفاوت معناداری وجود دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این تحقیق نشان می‌دهد که بیشترین روش تحقیق پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها از نظر راهبرد توصیفی (۷۶/۲ درصد)، از نظر اجرا پیمایشی (۴۴/۳)، نیمه‌آزمایشی (۲۲ درصد) و همبستگی (۲۰/۵ درصد) و از نظر هدف کاربردی (۱۰۰ درصد) بوده است. از دیگر یافته‌های مهم می‌توان به این مسئله اشاره کرد که هیچ پایان‌نامه‌ای از نظر راهبرد از روش تحقیق کیفی (منحصراً و نه به صورت ترکیبی)، از نظر اجرا از دو روش تحقیق تاریخی و مصاحبه عمیق و همچنین از نظر هدف از روش تحقیق بنیادی و توسعه‌ای استفاده نکرده است. در روش توصیفی داده‌ها بدون دستکاری متغیر (برخلاف روش آزمایشی) و به شکل کمی جمع‌آوری می‌شوند. اگر بخواهیم داده‌ها را بر حسب کمی و کیفی تقسیم‌بندی

ترکیب دو روش توصیفی و آزمایشی باشد. از نظر مسیر اجرا نیز روش تحقیق پیمایشی (۴۴/۳)، نیمه‌آزمایشی (۲۲ درصد) و همبستگی (۲۰/۵ درصد) بیشترین استفاده را داشته‌اند. روش پیمایشی از پرسشنامه و پیمایش نظرها بهره می‌برد. به دلیل اینکه استفاده از پرسشنامه در مقایسه با مصاحبه و سایر روش‌های جمع‌آوری داده ساده‌تر است، از سوی محققان بیشتر استفاده می‌شود. این یافته با نتایج تحقیق عسگری و همکاران (۱۳۹۳) و سیدین و باب‌الحوائجی (۱۳۸۷) همخوانی دارد (۴، ۱). همچنین، روش همبستگی، یکی از روش‌های زیرمجموعه روش تحقیق پیمایشی است که بر بررسی رابطه متغیرها تأکید دارد. در تحقیقات فتحی‌نژاد (۱۳۹۱) و مهران با توانایی شاهرودی (۱۳۸۸) نیز به بیشترین استفاده از روش همبستگی در پایان‌نامه‌ها و مقالات اشاره شده است (۷، ۵). در روش‌های آزمایشی که با دستکاری متغیرها و تأثیر آن بر متغیر دیگر سروکار دارد، روش نیمه‌آزمایشی بیشترین استفاده را دارد. استفاده از این روش به دلیل این است که بیشتر مطالعات بر روی انسان انجام می‌گیرد و مطالعه انسان در شرایط کامل آزمایشگاهی (آزمایشی کامل) سختی‌های خاص خود را دارد (۷). نکته مهم این تحقیق این است که روش تحقیق تمام پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها از نظر هدف، کاربردی است. روش کاربردی در پی یافتن راه حل و روشی برای رفع نیازهای انسانی است و به نظر می‌آید تمام پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها با هدف یافتن راه حل و روشی برای رفع نیازهای انسانی تدوین شده‌اند و در مقابل پایان‌نامه‌ها و رساله‌های رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور در پی یافتن اصول و قوانین علمی و تدوین نظریه‌های جدید (روش تحقیق بنیادی) و یافتن ابزار یا وسایل مناسب در یک زمینه خاص (روش تحقیق توسعه‌ای) نبوده‌اند.

در این تحقیق، روش‌های نمونه‌گیری تصادفی ساده (۳۰/۵ درصد) و کل‌شمار (۱۸/۲ درصد) بیشترین روش نمونه‌گیری مورد استفاده بودند. در مجموع نیز روش‌های تصادفی (به جز تصادفی نظام‌مند) نسبت به روش‌های غیرتصادفی بیشتر استفاده شده‌اند. شایان ذکر است که در هیچ‌کدام از پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مورد بررسی، از روش نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده نشده است. در روش نمونه‌گیری تصادفی ساده، هر نمونه شانس برابری برای انتخاب شدن دارد و در روش کل‌شمار، تمام جامعه می‌تواند به عنوان نمونه انتخاب شود. روش نمونه‌گیری تصادفی ساده با توجه به اینکه یکی از ساده‌ترین روش‌ها را دارد و اینکه با توجه به تصادفی بودن دارای بیشترین اعتبار است، از سوی محققان و دانشجویان بیشتر استفاده می‌شود. این یافته با نتایج تحقیقات فتحی‌نژاد (۱۳۹۱) و سیدین و باب‌الحوائجی (۱۳۸۷) همسوست (۵، ۱). همچنین، با توجه به اینکه، بسیاری از جوامع جمعیت کمی دارند، به طوری که تعداد نمونه اختلاف نزدیکی با تعداد جامعه دارد، بیشتر محققان تعداد نمونه و جامعه را برابر می‌گیرند. حتی در برخی موارد ممکن است تعدادی از آزمودنی‌های انتخاب‌شده موافق شرکت در تحقیق نباشند یا در موارد پرسشنامه‌ای، پرسشنامه را به درستی پاسخ ندهند. به همین سبب، داشتن تعداد بیشتری نمونه نسبت به تعداد نمونه مورد نیاز می‌تواند این مشکل را حل کند. علاوه بر این، در روش‌های تصادفی، تعداد نمونه‌ها از روش‌های آماری به دست می‌آید و در انتخاب نمونه‌ها، تصادفی بودن لحاظ می‌شود، این در حالی است که در روش‌های غیرتصادفی این موارد لحاظ نمی‌شود. به همین دلیل، در بیشتر شرایط استفاده از روش‌های تصادفی در مقابل روش‌های غیرتصادفی در توصیه می‌شود. در این تحقیق نیز از روش‌های تصادفی بیشتر از روش‌های غیرتصادفی استفاده شد و نشان می‌دهد که روش

نمونه‌گیری از لحاظ آماری قدرت بالاتری دارد. البته این مسئله به تمام تحقیقات قابل تعمیم نیست؛ به‌طوری‌که جامعه آماری برخی تحقیقات صاحب‌نظران و خبرگان هستند و در این موارد روش‌های غیرتصادفی هدفمند به دلیل اینکه افراد خبره انتخاب می‌شوند، مناسب‌تر است. اگر در این تحقیقات افراد غیرنخبه نیز وجود داشته باشند (مثلاً از روش تصادفی استفاده شود و افراد غیرنخبه شانس برابر با افراد نخبه برای انتخاب شدن داشته باشند)، نظر آنها برابر نظر افراد نخبه در نظر گرفته می‌شود و این مسئله ممکن است نتایج تحقیق دقیقی به‌دست ندهد.

نتایج تحقیق حاضر نشان داد که ابزار پرسشنامه (۵۹/۲ درصد) و آزمون (۳۱/۷ درصد) بیشترین استفاده را در پایان‌نامه‌ها و رساله‌های تربیت بدنی دانشگاه پیام نور دارند. وضعیت ابزار مورد استفاده نیز در وهله اول بیشتر استاندارد (۶۳/۳ درصد) و در وهله دوم محقق‌ساخته (۳۲/۳ درصد) است. در بحث روایی ابزار، روایی صوری (۱۹/۴ درصد) و در مورد پایایی، آلفای کرونباخ بیشترین استفاده داشته است. علاوه بر این، مقیاس لیکرت در بین مقیاس‌های ابزار اندازه‌گیری در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها، بیشترین استفاده را داشته است. با توجه به اینکه در این تحقیق، پایان‌نامه‌ها و رساله‌های گرایش مختلف تربیت بدنی وجود دارند و هریک از ابزار مناسب خود استفاده می‌کنند، به‌نظر می‌رسد دو گرایش مدیریت ورزشی و فیزیولوژی ورزشی با توجه به وسعت عناوینشان به ابزار مورد استفاده در این تحقیق سمت و سو داده‌اند. به‌طوری‌که در گرایش مدیریت ورزشی بیشتر از پرسشنامه و در گرایش فیزیولوژی ورزش آزمون استفاده بیشتری دارد. همچنین، استفاده از این دو ابزار در مقایسه با سایر ابزار مصاحبه و مشاهده ساده‌تر است. ابزار تحقیق اساس و مبنای یک تحقیق است. بنابراین نحوه تعیین اعتبار و پایایی ابزار اهمیت دوچندان دارد. بدیهی است استفاده از

ابزار بدون اعتبار و روایی کافی می‌تواند نه تنها نتایج بلکه کل مقاله را تحت انتقادات جدی قرار دهد. به همین سبب استفاده از ابزار استاندارد می‌تواند به دقت نتایج تحقیق کمک کند. در این تحقیق نیز بیشتر از ابزار استاندارد استفاده شده است. در مقابل تحقیق حاضر، در تحقیق عسگری و همکاران (۱۳۹۰) گزارش شده است که بیشتر از پرسشنامه‌های محقق‌ساخته (۵۵/۹ درصد) در مقایسه با پرسشنامه‌های استاندارد استفاده شده است (۳). با این حال، تحقیق عسگری و همکاران (۱۳۹۰) روی مقالات مدیریت ورزشی انجام گرفته که امکان استفاده از ابزار محقق‌ساخته در آن بیشتر است؛ درحالی‌که در تحقیق حاضر پایان‌نامه‌های سایر گرایش‌ها از جمله فیزیولوژی ورزش، آسیب‌شناسی ورزشی و بیومکانیک ورزشی وجود دارد که از ابزار و آزمون‌های استاندارد بین‌المللی استفاده می‌کنند (۳). در پایان‌نامه‌ها و رساله رشته تربیت بدنی دانشگاه پیام نور بیشتر از روایی صوری استفاده شده، این در حالی است که استفاده از سایر انواع تعیین روایی همانند روایی سازه که در مطالعات پرسشنامه‌ای بسیار کاربرد است، کمتر مشاهده می‌شود. بدیهی است در پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها، استفاده از روش‌های تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی می‌تواند بر غنای پرسشنامه‌های استاندارد ترجمه‌شده و محقق‌ساخته کمک کند.

در نهایت با توجه نتایج تحقیق، به دانشجویان و استادان راهنما و مشاور آنها پیشنهاد می‌شود که در برخی موارد تغییراتی را در زمینه انتخاب عناوین پایان‌نامه‌ها و رساله‌ها اعمال کنند؛ به‌گونه‌ای که بخش‌هایی از روش‌شناسی تحقیق که مورد اقبال کمتر واقع شده‌اند، بیشتر مورد توجه قرار گیرند. اولین مورد مربوط به استفاده از تحقیقات کیفی است. با عنایت به افزایش روزافزون تحقیقات کیفی به‌ویژه در حوزه علوم انسانی توجه بیشتر پژوهشگران و نویسندگان به انجام تحقیقات

کیفی ضروری به نظر می‌رسد. همچنین، استفاده از روش تحقیق توسعه‌ای برای یافتن ابزار یا وسایل مناسب در یک زمینه خاص نیز در رشته تربیت بدنی ضروری به نظر می‌رسد، زیرا چنین تحقیقاتی تناسب بیشتری برای تجاری‌سازی علم در رشته تربیت بدنی دارند. یکی دیگر از موارد شایان ذکر این است که دانشجویان رشته تربیت بدنی باید بیشتر از ابزار استاندارد استفاده کنند و اگر در این زمینه ابزار استاندارد یافت نمی‌شود، می‌توانند با استفاده از روایی کامل (روایی صوری، محتوایی و سازه) و بهره‌گیری از تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی پرسشنامه‌های استاندارد بسازند تا نه تنها نتایج تحقیقشان از دقت بیشتری برخوردار باشد، بلکه پرسشنامه‌ای استاندارد را در اختیار دیگر محققان قرار دهد.

منابع و مآخذ

۱. سیدین، مهرداد و باب‌الحوائجی، فهیمه. (۱۳۸۷). "تحلیل محتوای پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی واحدهای تهران شمال، علوم و تحقیقات تهران، علوم و تحقیقات اهواز و همدان در سال‌های ۱۳۸۶-۱۳۷۲". پیام کتابخانه، سال پانزدهم، شماره ۱، صص ۹۵-۱۲۱.
۲. عباس‌زاده، محمد. (۱۳۹۱). "تأملی بر اعتبار و پایداری در تحقیقات کیفی". جامعه‌شناسی کاربردی، شماره ۴۵، صص ۳۴-۱۹.
۳. عسگری، بهمن؛ الهی، علیرضا و پورسلطانی زرنندی، حسین. (۱۳۹۰). "تحلیل محتوای مقالات مدیریت ورزشی نشریه پژوهش در علوم ورزشی: حوزه مطالعاتی". ششمین همایش ملی دانشجویان تربیت بدنی و علوم ورزشی در ایران، تهران، ایران.
۴. عسگری، بهمن؛ الهی، علیرضا و پورسلطانی زرنندی، حسین. (۱۳۹۳). "تحلیل محتوای مقالات مدیریت ورزشی نشریه پژوهش در علوم ورزشی". نشریه مطالعات مدیریت ورزشی، شماره ۲۲، اردیبهشت و فروردین، صص ۱۷۲-۱۵۵.
۵. فتحی‌نژاد، سعید. (۱۳۹۱). "تحلیل محتوای پایان‌نامه‌ها و رساله‌های مدیریت ورزش از سال ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۰". پایان‌نامه کارشناسی‌ارشد دانشکده تربیت بدنی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج، صص ۸۵-۱۰۹.
۶. قاسمی، حمید؛ نوربخش، مهوش و تپه رشی، گیتی. (۱۳۸۹). "تحلیل محتوای مقالات مدیریت ورزشی مجلات علمی پژوهشی". فصلنامه جهش، سال دوم، شماره ۶، صص ۱۷-۲۴.
۷. مهران، بهروز و توانایی شاهرودی، عفت. (۱۳۸۸). "تحلیل محتوای مجلات علمی-پژوهشی روان‌شناختی ایران: موضوع و روش‌های پژوهش". روان‌شناسی تحولی: روان‌شناسان ایران، سال هشتم، شماره ۲۲، صص ۱۱۸-۱۰۹.
8. Nozari, S. (2004). "Electronizing the theses: a way for better accessibility". *Faslname-ye Ketab: Library and Information Studies*, 15(2), pp: 29-36.
9. Pitts, B. G., Pedersen, P. M. (2005). "Examining the body of scholarship in sport management: A content analysis of the journal of sport management". *The Smart Journal*, 2(1), pp: 33-52.
10. Shilbury, D. (2011). "A bibliometric analysis of four sport management journals". *Sport Management Review*, 14(4), pp: 434-452.